

Mykolo Kleopo Oginskio portretas. 1805–1806. Dailininkas Fransua Ksavje Fabras. Drobė, aliejus, 113 x 85. Lietuvos dailės muziejus

Kelyje į MYKOLO KLEOPO OGINSKIO 250-ųjų metinių jubiliejų

VYTAS RUTKAUSKAS

2005 m. kartu su bendraminčiais iš Žemaičių dailės muziejaus (ŽDM), Regionų kultūrinių iniciatyvų centro (RKIC), Lietuvos istorijos instituto (LI), Vilniaus universiteto, Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos, Mykolo Kleopo Oginskio muziejaus Zalesėje (Baltarusija), taip pat Baltarusijos muzikos akademijos, kitų Minsko aukštųjų mokyklų bei organizacijų pradėjus intensyviau diskutuoti apie tai, kaip reikėtų įprasminti Mykolo Kleopo Oginskio 250-ąsias metines (jubiliejų minėsime 2015-aisiais), abejonių nekėlė tik viena: tarp kompozitoriaus epochos ir mūsų dienų tvyro istorinės atminties bedugnė – plačioji visuomenė apie šią neeilinę asmenybę žino tik tiek, kiek yra įsidėmėjusi polonezą „Atsisveikinimas su Tėvyne“.

Istorinės atminties gaivinimas, tilto per nebūtyje paskendusius šimtmečius tiesimas – koks tai neaprepiamas, sunkus, tuo pačiu ir masinantis darbas! Pasitikėjimą šio užmojo sėkme žadino bendraminčių geranoriškumas ir optimizmas, netrumpas dešimties metų laiko limitas ir tai, kad gana greitai buvo sutarta dėl istorinio konteksto vertinimo ir principinių nuostatų (apie tai buvo rašyta „Žemaičių žemėje“ – 2005 m. Nr. 4 / 49). Tuometinių diskusijų metu išryškėjo ir paruošiamųjų darbų programos sudarymo bei įgyvendinimo gairės. Štai keletas iš jų:

- * Mykolo Kleopo Oginskio ir jo epochos rašytinio palikimo leidyba lietuvių kalba;
- * Kunigaikščių Oginskių istorijos archyvinų tyrimų ir tarptautinių mokslinių konferencijų organizavimas;
- * Tiriamųjų pažintinių ekspedicijų rengimas;
- * Tarptautinių Mykolo Kleopo Oginskio festivalių organizavimas;
- * Ryšių su Mykolo Kleopo Oginskio provaikaičiais kitose Europos šalyse paieška;
- * Visokeriopa šio projekto partnerių bendradarbiavimo plėtra;
- * Apibendrintos jubiliejaus parengiamųjų darbų programos koordinavimas;
- * Mecenatų paieška;
- * Informacinė sklaida ir kt.

Ką per trejus metus mums bendromis jėgomis pavyko pasiekti? Kokiais pėdsakais paženklinta jubiliejaus parengiamųjų darbų kelio pradžia?

Visų pirma – leidyba. Pagaliau jau galime lietuvių kalba skaityti iš prancūzų kalbos išverstą M. K. Oginskio „Atsiminimų“ I tomą. Rietavo kraštiečių klubo prezidento, buvusio energetikos ministro dr. Leono Ašmanto žodžiais tariant, „Šios knygos adresatas – visi šiandieninės Lietuvos piliečiai. Tačiau visų pirma ją turėtų perskaityti kiekvienas Seimo narys. Gal tada pradėtume kitaip suprasti ir vykdyti esmines pareigas bei įsipareigojimus savo valstybei, jos istorijai...“ Daugeliui skaitytojų maloniui atradimu tapo ir kiek anksčiau (2004 m.) išleista Sofijos Tyzenhauzaitės knyga „Reminiscencijos“, pateikusi to laikotarpio, kai, sutriuškinus Tado Kosciuškos sukilimą, po maištingos aštuonių metų emigracijos M. K. Oginskis grįžo į buvusią savo Tėvynę, autentišką Lietuvos aukštuomenės gyvenimo ir įvykių vaizdą. Chronologiškai ir gyvai ši tema vystoma ir Gabrielės Giunterytės-Puzinienės knygoje „Vilniuje ir Lietuvos dvaruose“ (2005 m.) – tikrai čia laikotarpis jau keliais dešimtmečiais vėlesnis: M. K. Oginskis, jau visiems laikams atsiveikinęs su savo Tėvyne, jos atkūrimo idėjomis, amžinu miegu ilsisi Florencijoje, Santa Croce bazilikoje. Na o Žemaitijoje, Rietavo dvare, vis plačiau skleidžiasi jo sūnaus Irenėjaus Oginskio socialinių reformų, urbanistikos, švietimo, kultūros naujovių šaknys. Tiesa, knygos autorės žvilgsnis tolimame užkampyje plušančio Irenėjaus Oginskio nepasiekia, tačiau iš daugelio vaizdingų tekstų netiesiogiai gali pajusti ir Rietave tuo metu vyravusius žmonių tarpusavio santykius, dramatišką 1831-ųjų ir 1963-ųjų metų sukilimų foną. Savita romantizuota forma Oginskių tema atsispindi ir S. Tyzenhauzaitės romane „Halina Oginskytė arba Švedai Lenkijoje“ (2006).

Šilto visuomenės dėmesio susilaukė praėjusį rudenį dienos šviesą pamatę atskiru suvenyrinio pobūdžio leidiniu pasirodę savo aktualumo jau du šimtmečiai neprarandantys Mykolo Kleopo Oginskio „Priesakai sūnui“ bei Rietavo Oginskių kultūros istorijos mu-

(Nukelta į 6 p.)

(Atkelta iš 5 p.)

zieniaus inicijuotas leidinys „Polonezų kelias“ – pirmasis bandymas susisteminti Lietuvoje išsibarsčiusius Oginskių kultūros paveldo objektus. Visi šie leidiniai – tai puikus, savalaikis Regionų kultūrinių iniciatyvų centro indėlis į iki šiol buvusių tuščią lietuviškosios Oginskiados aruodą. Jam jau galime priskirti ir M. K. Oginskio dukters Amelijos Oginskytės-Zaluskos provaikiaičio Iwo Zalusko monografiją „Oginskių genas“, kuri Plungiškių draugijos iniciatyva išversta iš anglų kalbos į lietuvių kalbą ir 2007 m. išleista. Šiame spaude pradėtas rengti iš originalo prancūzų į lietuvių kalbą išverstas ir M. K. Oginskio „Atsiminimų“ antrasis tomas bei iš baltarusių į lietuvių kalbą išversta Zalesės M. K. Oginskio muziejaus direktoriaus Sergejaus Verameičiko knyga „Mykolas Kleopas Oginskis“. Ši aruodą kasmet papildo „Žemaičių žemės“ žurnalo publikacijos M. K. Oginskio tema. Jam taip pat priskirtinas Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejaus pastangomis 2008 m. išleistas DVD „Oginskių dinastijos muzika“ (Iwo Zalusko koncertinės programos, pristatytos Kaune ir Vilniuje 2006 m., įrašai). Šiuo metu leidybai ruošiamą kompaktinę plokštelę „Mykolas Kleopas Oginskis: gyvenimas ir kūryba“ (aktorė Virginija Kochanskytė, pianistė Šviesė Čepiauskaitė, solistė Giedrė Zeicaitė).

Gerokai pajudėta ir Oginskių archyvinio palikimo tyrimų ir tarptautinių mokslinių konferencijų Rietave organizavimo linkme. Šio darbo sėkmę lėmė nuoširdus bendradarbiavimas su Oginskių istorinio paveldo tyrinėtojais Baltarusijoje, Lietuvos istorijos instituto mokslininkais, Lietuvos bajorų karališkąja sąjunga. Džiaugiamės, kad neformalia konferencijų koordinatore, nepaisydama didžiulio užimtumo, sutiko būti Lietuvos istorijos instituto LDK skyriaus vedėja dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė. Per trejetą metų mokslininkai, istorikai iš Baltarusijos universitetų, Baltarusijos muzikos akademijos, Lietuvos istorijos instituto, Vytauto Didžiojo universiteto, Pilių tyrimo centro „Lietuvos pilys“, generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos, kitų institucijų bei organizacijų šiose konferencijose pristatė daugiau kaip 30 mokslinių pranešimų. Tarp jų ir Iwo Zalusko „Oginskiai šimtmečių kryžkelėse“; prof. Olgos Dadiomovos „Mykolas Kazimieras Oginskis ir jo muzikinis palikimas“; dr. Ramunės Šmigelskytės-Stukienės „Mykolas Kleopas Oginskis – paskutinis LDK iždininkas“; dr. Svetlanos Nemohaj – „Mykolo Kleopo Oginskio visuomeninė, mecenatinė veikla Lietuvos ir Baltarusijos teritorijose“; prof. Leonido Kaledinskio „Oginskių laikų Vitebskas“; dr. Valdo Rakučio „Mykolas Kazimieras Oginskis – LDK didysis etmonas“; dr. Zitės Medišauskienės „Rusijos

gyvųjų draugijos Rietavo skyriaus veikla (1874–1902): pastangos humanizuoti visuomenę“; Liudmilos Rohač „Kunigaikščių Oginskių mecenatystė Vitebske“; asp. Olgos Romanovič „Mykolo Kleopo Oginskio mokytojas Žanas Rolay: ugdymo tikslai ir metodai“; dr. Gitanos Zujienės „Oginskių pareigūnų insignijos ikonografijoje“; Jolantos Skurdauskienės „Mykolo Mikalojaus Oginskio lituanistinė veikla lietuvių tautinio sąjūdžio metu XIX a. II p. – XX a. pr.“; Laimos Kiauleikytės „Muzikinės Mykolo Kleopo Oginskio pažiūros“; Giedrės Rutkauskaitės „Kunigaikščių Oginskių kultūrinės veiklos pėdsakai Lietuvos kultūros paveldo žemėlapyje“.

Šių, 2008-ųjų, metų rugsėjo 12 d. Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejuje įvyks jau IV-oji tarptautinė konferencija tuo pačiu pavadinimu. Apibendrintą pirmųjų penkerių konferencijų medžiagą atskiru leidiniu planuojama išleisti 2010 m. Tai bus dar vienas žingsnelis rengiantis Mykolo Kleopo Oginskio jubiliejui.

Neįmanoma įsivaizduoti M. K. Oginskio jubiliejaus programos vystymo be muzikos. Malonu, kad šiame „Žemaičių žemės“ numeryje tiek daug vietos skiriama pirmųjų tarptautinių Oginskio festivalių veiklai nušviesti. Kas gali abejojti šių įspūdingų muzikinių renginių prasmingumu?! Pramogų industrijai dieną ir naktį verčiant į pasaulį butaforines linksmybes, nepaprastai svarbu plėsti ir harmonizuoti alternatyvaus, vertybinio kultūros pasirinkimo erdvę, tuo pačiu įtakoti istorinės atminties ugdymo, individualaus susivokimo procesus. Štai kodėl tiek daug vilčių ir gerų palinkėjimų sudėta į šių festivalių idėjos pamatus. Ar taps šie renginiai kunigaikščių Oginskių rūpesčiu Rietave ir Plungėje kitados puoselėtos muzikinės kultūros renesansu? Kas gali įtakoti šio atgimimo ilgaamžiškumą, sklaidą Lietuvoje ir kitose šalyse? Lėšos? Festivalių meninis lygis? Materialinė bazė? Konceptijos pagrįstumas? Informacinė sklaida? Festivalio organizacinio komiteto veiklos efektyvumas?..

Be abejo, tai ir daugybė kitų faktorių – visų ir nesuminėsi. Keletą iš jų reikėtų ypač akcentuoti – festivalio organizatorių susiklausymas, gebėjimas susikalbėti ir išgirsti vieni kitus.

Gerai prisimenu vieną iš pirmųjų organizacinių pasitarimų, įvykusį 2006 m. pavasarį, kai į Žemaičių dailės muziejų susirinko visi šio projekto partneriai: geri kaimynai – Plungės ir Rietavo savivaldybių muziejaininkai, meno mokyklų, kultūros sferos darbuotojai, pagrindiniai festivalio strategai – profesoriai Stasys ir Juozas Domarkai, Kauno filharmonijos direktorius Justinas Krėpšta, kiti garbingi, Respublikoje ir už jos ribų plačiai žinomi kultūrinės veiklos puoselėtojai, taip pat tuometinis Plungės rajono meras Algirdas Pečiulis, Rietavo savivaldybės meras Antanas Černeckis. Šio susitikimo metu buvo klojami kertiniai festivalio akmenys: sklaidomos paskutinės abejonės dėl jo tikslingumo, formuojama meno taryba, organizacinis komitetas, kalbama apie Oginskio orkestro telkimo galimybes. Laikas parodė, kad tokie pasitarimai labai reikalingi.

RYŠIŲ SU MYKOLO KLEOPO OGINSKIO PROVAIKAIČIAIS PAIEŠKOS

Simboliška (ir viltinga), kad XVIII a. ryškiai sušvitusi Oginskių giminės muzikinių tradicijų žvaigždė, dėl istorinių lūžių nutolusi į Vakarų, neužgeso čia iki pat šių dienų. 2005 m., pradėjus įgyvendinti Mykolo Kleopo Oginskio 250-ųjų jubiliejinių metinių įprasmini-

mo programą, mums pavyko užmegzti ryšius su Didžiojoje Britanijoje gyvenančiais muzikais, puikiais Europos kultūros istorijos žinovais Iwo ir Andžejum Załuskiais – M. K. Oginskio dukters Amelijos Oginskytės-Załuskos provaikaičiais. Kai 2006 m. rudenį Iwo Załuskis su žmona Lorna pirmą kartą atvyko į Lietuvą – dalyvauti II-ojoje tarptautinėje konferencijoje „Kunigaikščių Oginskių kultūrinės veiklos pėdsakai (...)“, mes, sutikusieji jį Kaune, Karmėlavos aerouoste, ilgokai spaudėme vieni kitiems rankas kartodami: „Nuostabu! Neįtikėtina!“ ... Tą nepamirštamą rugsėjį Iwo Załuskis, kaip I-ojo tarptautinio Oginskio festivalio garbės svečias, Lietuvai padovanojo puikią koncertinę programą „Oginskių dinastijos muzika“. Prieš mūsų akis tada pirmą kartą taip plačiai atsivėrė daugiau negu du šimtmečius puoselėjama Oginskių giminės muzikinių tradicijų panorama. Kaip reta, betarpiškai galėjome permąstyti žodžių „Europa: bendras paveldas“ prasmę.

Sudarant koncertinio turnė „Mykolo Kleopo Oginskio polonezų kelias. 2006“ maršrutą, visų pirma buvo orientuojamasi į Lietuvos dvarų kultūros paveldo židinius, vienaip ar kitaip susijusius su Oginskių veikla ar bent jau tuo laikmečiu, kai jis kūrė: Rietavas, Plungė, Kelmė, Renavas, Klaipėda, Varniai, Kaunas, Vilnius – čia pirmiausia ir nuskambėjo I-ojo tarptautinio Oginskio festivalio sklaidos aidai.

2007 m. rudenį, antrą kartą Lietuvoje viešinio Iwo Załuskio koncertinė šviečiamoji programa pasiekė Tiškevičių rūmus Kretingoje, Radvilų pilį Biržuose, Kauną, Vilnių, suprantama, – ir Rietavą, Plungę. Visus koncertus lydėjo visuomenės didžiulis susidomėjimas garbaus svečio asmenybe, M. K. Oginskio jubiliejinių metų įprasminimo idėjomis.

Šį rudenį Iwo Załuskis į Lietuvą atvyks jau trečią kartą. Išplėstinė programa „M. K. Oginskio polonezų kelias. 2008“ ir vėl orientuota į istorines vietas, reprezentacines muziejų sales, į klausytojus, kuriems nesvetimas troškimas pažinti gilesnius mūsų kultūros istorijos klotus. Pirmasis programos akordas nuskambės rugsėjo 12 d. Rietave, pasibaigus IV-ajai tarptautinei mokslinei konferencijai „Oginskių kultūrinės veiklos pėdsakai“. Po to kelias pasuks į Gargzdus, Šilutę (Šojaus dvarą), Kaišiadoris (Kruonio bažnyčia), Trakus (Pilies menę), Vilkaviškį (Paežerių rūmus), Kauną (Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinsko galeriją). Koncertuose skambės ne tik M. K. Oginskio, bet ir kitų šios iškilios giminės kompozitorių muzika, bus pristatomi teminiai leidiniai, kompaktiniai diskai, kartu kelias ir foto dokumentinė paroda.

Atsisveikinęs su Lietuva, Iwo Załuskis koncertinės programos estafetę planuoja pratęsti Lenkijoje. Čia, kaip ir Lietuvoje bei Baltarusijoje, taip pat jau dygsniuojamos „Polonezų kelio“ gairės.

Prisiminus šią vasarą Iwo Załuskio iniciatyva iš Didžiosios Britanijos anglų kalba transliuotą radijo laidų ciklą, skirtą M. K. Oginskio gyvenimui ir kūrybai, lieka tik stebėtis maestro veiklumu tyrinėjant ir populiarinant M. K. Oginskio kūrybinį palikimą, tuo pačiu mūsų krašto istoriją, Rietavo ir Plungės, kaip atgimstančių muzikinės kultūros židinių, vardą.

Manau, kad prasminga būtų tarptautinio M. Oginskio festivalio programose Iwo Załuskį pristatyti ir kaip kompozitorių. Mintis kirba ir apie jo solidžių biografinių veikalų, skirtų Mocartui (Wolfgang Amadeus Mozart), Šopeniui (Frederik Chopin), Listui (Franz Liszt), kitiems pasaulinio masto kompozitoriams atminti, vertimą į lietuvių kalbą. Ko gero metas galvoti ir apie Rietavo bei Plungės garbės piliečio vardų suteikimą šiam iškiliam garbingos Oginskių giminės palikuoniui.

Rietavo kunigaikščio Bogdano Oginskio (1848–1909) arba Plungės kunigaikščio Mykolo Oginskio (1849–1902) dvaro muzikos mokyklos vaizdinis antspaudas. Lietuvos dailės muziejus, MPM-856

1794 m. antspaudas su Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) rašmenimis. Lietuvos dailės muziejus, MPM-870

Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) (?) antspaudas. (Spėjama, kad tai kontrafakcinis antspaudas, M. K. Oginskio naudotas jam slapstantis užsienyje (herbe nėra Oginskių herbo figūros, tik monograma: X-O“ (xsiąž Oginski). Lietuvos dailės muziejus, MPM-859